

EUGENIUSZ KRZYSZTOF SAKOWICZ ^{a, @}

 0000-0001-8064-9042

^a Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; Wydział Teologiczny;
Instytut Nauk Teologicznych, ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa, mazowieckie, PL

[@] Eugeniusz.Sakowicz@WP.PL

MIEJSCA PAMIĘCI ORAZ OŚRODKI KULTU BŁ. KS. JERZEGO POPIEŁUSZKI W POLSCE

Szkic tematu

Słowa kluczowe: Jerzy Popiełuszko, miejsce pamięci, ośrodek kultu.

Streszczenie: Ks. Jerzy Popiełuszko był obrońcą godności ludzi pracy, zatroskanym o wytrwałe i bezkompromisowe zwyciężanie zła dobrem i fałszu prawdą, który został zamordowany przez funkcjonariuszy polskiego aparatu bezpieczeństwa komunistycznego systemu, pogardzającego religią i prześladowającego ludzi. Taka osoba nie może pozostać obojętna nie tylko dla katolików, ale też chrześcijan innych Kościołów i wspólnot ekumenicznych, oraz tych, którzy kierują się w swoim życiu światopoglądami innymi niż religijne. Jej dziedzictwo należy ochraniać i zachować dla pokoleń, które nadejdą. Artykuł zestawia podstawowe informacje o miejscach pamięci związanych z ks. Jerzym Popiełuszką i ośrodkach jego kultu oraz sygnalizuje potrzebę badawczą poszerzenia tego zestawienia o informacje szczegółowe i inne sposoby upamiętnienia.

PROF. DR HAB. EUGENIUSZ KRZYSZTOF SAKOWICZ (1958–). Mgr: teologia, 1984 (KUL, Lublin); dr nauk teologicznych: teologia fundamentalna, 1991 (KUL, Lublin); dr hab. nauk teologicznych: teologia religii, 2001 (UKSW, Warszawa); prof. nauk teologicznych: 2007. Teolog katolicki, religioznawca, encyklopedysta-leksykograf. Autor ponad 300 publikacji oraz ponad 1600 haseł i artykułów encyklopedycznych. Redaktor, członek rad programowych i rad naukowych licznych pism teologicznych i serii wydawniczych.

1. Miejsca pamięci

1.1. Określenie oraz znaczenie miejsc pamięci

Narodowy Instytut Dziedzictwa, państwowa instytucja kultury, powołana do istnienia przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego odgrywa ważną rolę w kształtowaniu świadomości historycznej Polaków. „Misją Narodowego Instytutu Dziedzictwa – czytamy na stronie internetowej tejże instytucji – jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego w celu jego zachowania dla przyszłych pokoleń poprzez wyznaczanie i upowszechnianie standardów ochrony oraz konserwacji zabytków, kształtowanie świadomości społecznej w zakresie wartości i zachowania dziedzictwa kulturowego, a także gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie. Instytut, realizując swoje zadania statutowe, uznaje, że zarówno zabytki jak i niematerialny dorobek kulturowy poprzednich pokoleń są świadectwem naszej przeszłości i będąc ważną częścią naszego dziedzictwa, mogą stanowić trwały fundament wspólnej przyszłości i zrównoważonego rozwoju naszej Ojczyzny”¹.

Autor niniejszego tekstu nie prowadził kwerendy w Narodowym Instytucie dotyczącej upamiętnienia osoby ks. Jerzego Popiełuszki. Powyższą informację o misji Instytutu odniósł natomiast do życia i działalności oraz śmierci męczennika epoki komunizmu w Polsce. Jego osoba nie może być – w dobie współczesnej i w przyszłości – obojętna nie tylko dla katolików, ale też chrześcijan innych Kościołów i wspólnot ekumenicznych, nadto dla tych, którzy kierują się w życiu swoim światopoglądem ateistycznym.

Dziedzictwo ks. Jerzego Popiełuszki należy ochraniać i zachować dla pokoleń, które nadejdą. Dla przyszłych pokoleń świadectwo obrońcy godności ludzi pracy, zatroskanego o zwyciężanie zła dobrem i prawdy nad fałszem jest niezmiernie ważne. Konserwacja zabytków, czyli miejsc związanych z obecnością ks. Jerzego Popiełuszki, ale też pomników, tablic pamiątkowych jest nakazem chwili. Nie są to tylko przedmioty materialne, lecz pamiątki kształtujące świadomość społeczną. Nie tylko słowa, wypowiedzi, kazania (niematerialny dorobek kulturowy) ks. Jerzego Popiełuszki stanowią o naszej – polskiej przeszłości, ale też zabytki – pamiątki materialne, w tym pomniki. One – abstrahując od misji powyższego Instytutu – stanowią „trwały fundament wspólnej przyszłości” Polski.

---

¹ *O Narodowym Instytucie Dziedzictwa*, <https://nid.pl/o-nas/> [12.03.2024].

„Miejsca Pamięci Narodowej to materialne świadectwa kluczowych wydarzeń z historii Polski, zwłaszcza działań obronnych, powstańczych, związanych z odzyskiwaniem niepodległości, a także materialne upamiętnienie osób i wydarzeń związanych z tymi miejscami. Zaliczamy więc do nich [m.in. – E.S.]:

- 1) miejsca represji ze strony reżimów totalitarnych, w tym ludobójstwa, zbrodni wojennej i przeciwko ludzkości na obywatelach polskich [...];
- 2) miejsca funkcjonowania byłych obozów koncentracyjnych, obozów zagłady, obozów jenieckich oraz innych miejsc przetrzymywania ofiar zbrodni i represji [...].

Takimi materialnymi świadectwami mogą być także groby i cmentarze wojenne, pomniki, kopce, kapliczki i krzyże przydrożne, tablice pamiątkowe, a także muzea, budowle oraz ruiny”².

Miejsca: porwania ks. Jerzego Popiełuszki, przetrzymywania porwanego, w których doznał tortur, w końcu miejsce śmierci, „pozbycia się” zwłok przez wrzucenie ich do Wisły wyznaczają topografię represji i terroru. Doświadczył tego ks. Jerzy Popiełuszko ze strony komunistycznego reżimu totalitarnego jako reprezentant obywateli polskich.

1.2. Grób ks. Jerzego Popiełuszki

Miejszem pamięci, i nade wszystko miejscem kultu jest grób ks. Jerzego Popiełuszki. W tekście pt. *U grobu ks. Jerzego Popiełuszki* opublikowanym na stronie internetowej Instytutu Pamięci Narodowej czytamy:

„Ks. Jerzy pierwotnie miał spocząć na Powązkach – najbardziej czcigodnej z warszawskich nekropolii. Jednak jego przyjaciele a przede wszystkim proboszcz macierzystej parafii ks. Teofil Bogucki postanowili pochować przy kościele pw. św. Stanisława Kostki. Grób w kształcie kurhanu otacza wielki różaniec z polnych kamieni, ułożonych we współczesne granice Polski. Do mogiły dochodzi krzyż, powyżej – orzeł w koronie z Matką Bożą Jasnogóorską na piersi.

U grobu znaleźli się chyba wszyscy wielcy i moiżni tego świata. 14 czerwca 1987 r., obejmując grobowiec ramionami, modlił się tu papież Jan Paweł II. Przybyli prymasi i kardynałowie z Polski i Stolicy Apostolskiej, z Anglii, Austrii, Białorusi, Brazylii, Czech, Chile, Filipin, Meksyku, Niemiec, Rwandy. Wiceprezydent USA George Bush, premier Wielkiej Brytanii Margaret Thatcher, książę Luksemburga Jan Wielki, prezydent Czechosłowacji i Czech Vaclav Havel, prezydent Bułgarii Żelju Żelew, prezydent Łotwy Anatolijs

---

² *Czym są Miejsca Pamięci Narodowej?*, <https://edu.nid.pl/baza-wiedzy/czym-sa-miejsca-pamieci-narodowej> [10.03.2024].

Gorbunovs, wicekanclerz Republiki Federalnej Niemiec Hans Dietrich Genscher, kanclerz Austrii Alois Mock – i wielu innych. Od początku listopada 1984 r. grób odwiedziło przeszło 15 milionów gości i pielgrzymów. Z modlitwą o beatyfikację Ks. Jerzego Popiełuszki w rocznicę śmierci 19 października, do żoliborskiego sanktuarium przybywają tysiące ludzi”³.

Słowa powyższe wskazują na znaczenie tego miejsca pamięci nie tylko dla ludzi wierzących – katolików oraz chrześcijan, ale też polityków, również niewierzących w Boga (jak Vaclav Havel).

Według Wikipedii: „Szacuje się, że w ciągu 10 lat po śmierci księdza Popiełuszki miejsce to odwiedziło natomiast ok. 18 mln ludzi”⁴. Oprócz wyżej wskazanych mężów stanu i polityków przy grobie męczennika modlili się m.in.: kard. Joseph Ratzinger (późniejszy papież Benedykt XVI), kard. Jean-Marie Lustiger (arcybiskup Paryża).

Kościół pod wezwaniem św. Stanisława Kostki na Żoliborzu w Warszawie, w tym grób ks. Jerzego Popiełuszki od 1984 r., w którym to roku śmierć poniósł kapelana „Solidarności” stał się i jest po dzień dzisiejszy miejscem pielgrzymkowym. W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku był on na trasie peregrynacji wiernych udających się do Niepokalanowa, by upamiętnić św. Maksymiliana Marię Kolbego, męczennika Auschwitz.

W dniu 19 października 2004 r., w dwudziestą rocznicę śmierci ks. Jerzego Popiełuszki, w kościele pw. św. Stanisława Kostki celebrowana była uroczysta msza, w której uczestniczyło ponad 20 000 wiernych. W tym samym roku w podziemiach świątyni utworzone zostało muzeum poświęcone męczennikowi.

1.3. Pomniki ks. Jerzego Popiełuszki

Od męczeńskiej śmierci ks. Jerzego Popiełuszki (październik 1984 r.) „do dzisiaj [2024 – E.S.] powstało 70 pomników, w tym osiem za granicami Polski upamiętniających tę wyjątkową postać”⁵.

---

³ *Biogramy IPN. U grobu ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://biogramy.ipn.gov.pl/bio/wszystkie-biogramy/ksiadz-jerzy-popieluszk/galeria-zdjec/109331,U-grobu-ks-Jerzego-Popieluszki.html> [11.03.2024]; *Biogramy IPN. Ksiądz Jerzy Popiełuszko*, <https://biogramy.ipn.gov.pl/bio/wszystkie-biogramy/106004,Ksiadz-Jerzy-Popieluszko.html?search=8262769> [11.03.2024].

⁴ *Grób Jerzego Popiełuszki w Warszawie*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Gr%C3%B3b_Jerzego_Popie%C5%82uszki_w_Warszawie [11.03.2024].

⁵ *Pomnik ks. Jerzego Popiełuszko (BIAŁYSTOK)*, <http://www.ciekawepodlasie.pl/opis/508,Pomnik+ks.+Jerzego+Popie%C5%82uszko.htm> [11.03.2024].

Najważniejszym pomnikiem poświęconym ks. Jerzemu Popiełuszcze jest wyżej wspomniany jego grób. Zaprojektowanych zostało wszakże szeregi rzeźb – posągów i popiersi męczennika (mówi o tym podana wyżej ich liczba)⁶. Pomniki bł. ks. Jerzego Popiełuszki znajdują się: w Toruniu (przy al. Jana Pawła II nieopodal mostu drogowego im. Józefa Piłsudskiego⁷, a także na Placu Rapackiego, między Ślimakiem Getyńskim a ul. Kopernika⁸ oraz przy Zespole Staromiejskim, na obrzeżach alpinarium od strony Alei Jana Pawła II⁹; w Górsku k. Torunia („w prawdopodobnym miejscu uprowadzenia przez funkcjonariuszy SB ks. Jerzego Popiełuszki 19 października 1984 r., przy drodze nr 80 Bydgoszcz – Toruń”)¹⁰; w Warszawie na Żoliborzu przy kościele pw. św. Stanisława Kostki, (gdzie późniejszy męczennik był wikariuszem)¹¹; również w Warszawie na Żoliborzu (popiersie na cokole na skrzyżowaniu ulic: Krasińskiego i Popiełuszki)¹²; w Krakowie-Mogile (na dziedzińcu przed bazyliką cystersów; jeden z pierwszych pomników w Polsce)¹³; w Białymstoku na skwerze między katedrą pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny a Pałacem Branickich¹⁴; w Koszalinie przy kościele pw. św. Kazimierza (ul. ks. Jerzego Popiełuszki), w nowej lokalizacji przy ul. Seminaryjnej¹⁵;

---

⁶ Lista pomników ks. Jerzego Popiełuszki ułożona została w niniejszym artykule na podstawie danych pozyskanych z Internetu. Kolejność, w której zostały one przedstawione odzwierciedla porządek, w jakim zostały zaprezentowane w Internecie. Można by przyjąć inny klucz prezentacji pomników, np.: chronologiczny (według lat wybudowania – ustawienia monumentów), topograficzny (według regionów, województw, diecezji Polski, w których zostały umieszczone), artystyczny (według projektantów – artystów rzeźbiarzy).

⁷ *Pomnik bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Toruniu*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Pomnik_b%C5%82._ks._Jerzego_Popie%C5%82uszki_w_Toruniu [11.03.2024].

⁸ *Toruń – pomnik ks. Jerzego Popiełuszki*, https://www.europeana.eu/pl/item/2023815/LinkedHeritage_Update_ProvidedCHO_Pictures_bank_eu_ICIMSS__50050 [11.03.2024].

⁹ *Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki w Toruniu*, https://www.nocowanie.pl/pomnik_ks_je-rzego_popieluszki_w_toruniu,223393.html [11.03.2024].

¹⁰ *Pomnik Popiełuszki, Górsk*, <https://toruntour.pl/5204/pomnik-popieluszki-gorsk-torun> [11.03.2024].

¹¹ *Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki na Żoliborzu*, <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/32124,warszawa-pomnik-ks--jerzego-popieluszki-na-zoliborzu.html> [11.03.2024].

¹² *Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki na Żoliborzu*, <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/22250,warszawa-pomnik-ks--jerzego-popieluszki-.html> [11.03.2024].

¹³ *Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki w Mogile*, http://www.mogila.cystersi.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=173:pomnik-ks-jerzego-popieluszki-w-mogile&catid=122:diedziniac-klasztorny&Itemid=213 [11.03.2024].

¹⁴ *Pomnik ks. Jerzego Popiełuszko (BIAŁYSTOK)*.

¹⁵ *Pomniki Koszalina. Ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://sites.google.com/site/pomnikikoszalina/pomniki/ks-jerzego-popie%C5%82uszki> [11.03.2024].

we Włocławku (tama na Wiśle)¹⁶; w Kielcach na placu Najświętszej Marii Panny¹⁷; w Karpaczu przy kościele pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, w którym ks. Jerzy Popiełuszko 2 czerwca 1972 r. odprawił mszę świętą prymicyjną¹⁸; w Suchowoli w rodzinnej parafii ks. Jerzego Popiełuszki¹⁹; w Solcu Kujawskim przy kościele pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika²⁰; w Oławie na Dolnym Śląsku przy sanktuarium Matki Boskiej Pocieszenia²¹; w Częstochowie na rogu alei Sienkiewicza (prowadzącej na Jasną Górę) i ul. ks. Jerzego Popiełuszki²²; w Piastowie u zbiegu ul. E. Orzeszkowej i Ks. J. Popiełuszki²³; w Bytomiu („Pomnik stanął na terenie parafii Podwyższenia Krzyża Świętego, upamiętniając przyjazd ks. Popiełuszki do Bytomia 8 października 1984 r. Ks. Jerzy odprawił tam wówczas jedną ze swych ostatnich mszy”)²⁴; w Zakopanem na nowym cmentarzu przy ul. Nowotarskiej²⁵; w Jarosławiu przy kościele pw. św. Mikołaja i św. Sta-

---

¹⁶ *Pomnik upamiętniający śmierć ks. Jerzego Popiełuszki i upamiętniający wizytę Jana Pawła II w Polsce w 1991 roku*, <https://pomniki.wloclawek.pl/2017/09/05/pomnik-upamietniajacy-smierc-ks-gerzego-popieluszki-i-upamietniajacy-wizyte-jana-pawla-ii-w-polsce-w-1991-roku/> [11.03.2024].

¹⁷ *Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki w Kielcach*, <https://ompio.pl/2020/10/pomnik-ks-gerzego-popieluszki/> [11.03.2024].

¹⁸ *Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki odsłonięto w Karpaczu*, <https://www.legnica.fm/wiadomosci/wiadomosci-diecezja/44534-pomnik-ks-gerzego-popieluszki-odslonieto-w-karpaczu-foto> [11.03.2024].

¹⁹ *Podlaskie: pomnik ks. Popiełuszki w jego rodzinnej parafii*, https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artukul/podlaskie;pomnik;ks;popieluszki;w;jego;rodzinnie;parafii,197,0,690117.html [11.03.2024]; *Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki stanął w jego rodzinnej parafii*, <https://www.wprost.pl/kraj/212933/pomnik-ks-gerzego-popieluszki-stanal-w-jego-rodzinnie-parafii.html>, [11.03.2024].

²⁰ M. Stankiewicz, *W Solcu Kujawskim stanął pomnik ks. Jerzego Popiełuszki. W środę 28 września [2022 r.] uroczyste go poświęcono*, <https://pomorska.pl/w-solcu-kujawskim-stanal-pomnik-ks-gerzego-popieluszki-w-srode-28-wrzesnia-uroczyste-go-poswiecono-zdjecia/ar/c1-16917821> [11.03.2024]: „Nie jest to pierwszy znak pamięci w tej parafii. W murach świątyni od 2005 r. znajduje się także pamiątkowa tablica. Ufundowali ją uczestnicy corocznych biegów sztafetowych Szlakiem Męczeńskiej Drogi błogosławionego”, tamże.

²¹ *Pomnik upamiętniający ks. Jerzego Popiełuskę*, <https://polska-org.pl/784915,foto.html?idEntity=540164> [11.03.2024].

²² *W Częstochowie odsłonięto pomnik ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://samorząd.pap.pl/kategoria/archiwum/w-czestochowie-odslonieto-pomnik-ks-gerzego-popieluszki> [11.03.2024].

²³ *Odsłonięcie pomnika Ks. J. Popiełuszki*, <https://www.piastow.pl/galeria/odsloniecie-pomnika-ks-j-popieluszki>, [11.03.2024].

²⁴ *W Bytomiu stanął pomnik ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://dzieje.pl/aktualnosci/w-bytomiu-stanal-pomnik-ks-gerzego-popieluszki> [11.03.2024].

²⁵ *Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki oraz ofiar stanu wojennego*, https://z-ne.pl/s,doc,22147,1,1506,pomnik_ks._gerzego_popieluszki.html [11.03.2023].

niśława Biskupa²⁶; w Brzegu²⁷; w Bytomiu²⁸; w Krakowie w Parku Jordana (gdzie przy głównej alei parku ustawione są popiersia Wielkich Polaków)²⁹; w Tarnobrzegu, w Puławach, w Sierpcu, w Mielcu na terenie parafii Trójcy Przenajświętszej³⁰; w Strzelcach Opolskich przy kościele pw. Bożego Ciała³¹; w Szczecinie; w Gdańsku w kościele pw. św. Brygidy w Gdańsku (pomnik przedstawiający męczeńską śmierć ks. Jerzego Popiełuszki)³². W Skawicy u podnóża masywu Babiej Góry znajduje się pomnik Pamięci Pokoleń, który upamiętnia m.in. śmierć ks. Jerzego Popiełuszki³³.

W październiku 2024 r. na placu katedralnym w Przemyśle ma zostać odsłonięty pomnik ks. Jerzego Popiełuszki³⁴.

1.4. Muzea ks. Jerzego Popiełuszki

Wyjątkowymi miejscami pamięci są muzea. Zresztą można te określenia uznać za bliskoznaczne czy wręcz tożsame. Celem muzeów w ogóle jest nie tylko ekspozycja dokumentów, przedmiotów, rzeczy związanych z danymi osobami czy wydarzeniami. Pełnią one funkcję pedagogiczną, uwrażliwiają na przeszłość, uczą respektu dla tradycji, historii i dziejów własnego narodu, ale też i poszanowania innych społeczności. Specyficzną misję pełnią muzea poświęcone wybitnym osobistościom życia religijnego, a zatem Sługom Bożym, błogosławionym i świętym. Siedziby tych muzeów znajdują się głównie w miejscach związanych z ich życiem, w tym

---

²⁶ Jarosław – pomnik ks. Jerzego Popiełuszki, <https://www.miejscapamiecinarodowej.pl/index.php/podkarpackie/1177-jaroslaw-pomnik-ks-jerzego-popieluszki> [11.03.2024].

²⁷ Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki, https://fotopolska.eu/Pomnik_ks._Jerzego_Popieluszki_Brzeg [11.03.2024].

²⁸ Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki, <https://odtur.pl/atracje/bytom-pomnik-ks-jerzego-popieluszki-46274.html> [11.03.2024].

²⁹ Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki (Kraków), <https://wikimapia.org/14008315/pl/Pomnik-ks-Jerzego-Popie%C5%82uszki> [11.03.2024]; Pomnik księdza Popiełuszki w parku Jordana, <https://krakow.naszemiasto.pl/pomnik-ksiedza-popieluszki-w-parku-jordana/ar/c1-5241623> [11.03.2024].

³⁰ Mamy pomnik bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Mielcu, <https://korso.pl/wiadomosci/mamy-pomnik-bl-ks-jerzego-popieluszki-w-mielcu/TWNRdxGGOIdVcVWEZFy> [11.03.2023].

³¹ Pomnik księdza Jerzego Popiełuszki w Strzelcach Opolskich, <https://odtur.pl/atracje/strzelce-opolskie-pomnik-ksiedza-jerzego-popieluszki-w-strzelcach-opolskich-48955.html> [11.03.2024].

³² Kościół pw. św. Brygidy w Gdańsku, <https://pomorskie.travel/punkty-poi/kosciol-pw-sw-brygidy-w-gdansk> [11.03.2024].

³³ S. Figiel, U. Janicka-Krzywda, P. Krzywda, W.W. Wiśniewski, *Beskid Żywiecki Przewodnik*, Pruszków 2012, s. 432.

³⁴ W Przemyśle powstaje pomnik bł. ks. Jerzego Popiełuszki, <https://www.solidarnosc.org.pl/w-przemyslu-powstaje-pomnik-bl-ks-jerzego-popieluszki/> [11.03.2023].

z ich działalnością czy nauczaniem. Gromadzone są tu przede wszystkim osobiste pamiątki tych osób³⁵.

„Muzeum ks. Jerzego Popiełuszki – czytamy na stronie IPN – zlokalizowane jest na terenie parafii św. Stanisława Kostki na warszawskim Żoliborzu. To tu od maja 1980 roku pełnił swoją duszpasterską posługę ks. Jerzy Popiełuszko, zamordowany w październiku 1984 r. przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. Tutaj też odbył się wielki pogrzeb i pochówek męczennika, a do jego grobu pielgrzymowały rzesze ludzi. Dotychczas naliczono ich [powtórzymy – E.S.] 18 milionów. Wśród nich były głowy państw, hierarchowie Kościoła, działacze polityczni i społeczni, artyści, ludzie pracy.

Muzeum zostało otwarte 16 października 2004 roku, w 20. rocznicę śmierci księdza Jerzego, w podziemiach kościoła św. Stanisława. Do marca 2010 roku odwiedziło je prawie 400 tysięcy osób. Wśród tych, którzy przyczynili się do powstania tego wyjątkowego miejsca pamięci i jego obecnego kształtu, wymienić należy ks. prałata Zygmunta Malackiego, od 1998 r. proboszcza parafii, autora m.in. książek *Kościół pod wezwaniem św. Stanisława Kostki – u grobu Sługi Bożego ks. Jerzego Popiełuszki* (1999), *Sługa Boży ksiądz Jerzy Popiełuszko* (2002) [...].

Muzeum jest bardzo ważną instytucją edukacyjną, w której zwłaszcza młodzi Polacy mogą poznawać prawdę o PRL-u i ludziach, którym cały naród zawdzięcza wolność. Jest nowoczesną formą prezentacji życia i posługi ks. Jerzego. W zbiorach zgromadzono wiele pamiątek związanych z jego życiem, pracą duszpasterską oraz męczeńską śmiercią. Można tam obejrzeć kołyskę z czasów dzieciństwa, przedmioty codziennego użytku, a także liczne pamiątkowe fotografie. Do najcenniejszych eksponatów należy z pewnością sutanna, w której kapłan został zamordowany.

Miejsce to jest doskonałym przykładem bezinteresownego zaangażowania wielu osób w działalność na rzecz upamiętnienia jednej z najważniejszych postaci w najnowszej historii Polski oraz wydarzeń z nią związanych. Ukazując życie i działalność oraz męczeńską śmierć ks. Jerzego przybliża nas do zrozumienia czasów reżimu komunistycznego, metod i mechanizmów jego działania, ale także sprzeciwu wobec zła, nadziei i dziedzictwa Solidarności³⁶.

We Włocławku od 2015 r. działa multimedialne Muzeum Męczeństwa bł. ks. Jerzego Popiełuszki. Muzeum to powstało w ramach projektu „Szlak męczeństwa bł. ks. Jerzego Popiełuszki”. Usytuowane jest w podziemiach

---

³⁵ B. Skrzydlewska, *Muzeum diecezjalne*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, Lublin 2009, kol. 544.

³⁶ *Muzeum Sługi Bożego ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/konkursy-i-nagrody/nagroda-kustosz-pamieci/2010/24267,Muzeum-Slugi-Bozego-ks-Jerzego-Popieluszki.html> [12.03.2024].

Sanktuarium Męczeństwa bł. ks. Jerzego Popiełuszki przy wrocławskiej tamie. „Realizatorem przedsięwzięcia” był „samorząd województwa kujawsko-pomorskiego w partnerstwie z parafią Świętych Polskich Braci Męczenników w Bydgoszczy, Kurią Generalną Zgromadzenia św. Michała Archaniola oraz Zgromadzeniem Braci Poczieszczyeli z Getsemani we Włocławku. Oprócz utworzenia muzeum we Włocławku projekt objął także modernizację oraz wyposażenie sali pamięci w kościele Świętych Polskich Braci Męczenników w Bydgoszczy oraz budowę Centrum Edukacji Młodzieży im. księdza Popiełuszki w Górsku”³⁷.

Przy parafii św. Apostołów Piotra i Pawła w Suchowoli znajduje się Izba Pamięci ks. Jerzego Popiełuszki. Zbiory tego muzeum „poświęcone są osobie bł. ks. Jerzego Popiełuszki, który urodził się w pobliskich Okopach. Izba została otwarta w 1986 roku. Jej siedzibą są pomieszczenia plebanii. W zbiorach znajdują się pamiątki po kapłanie, m.in. jego portrety, zdjęcia oraz legitymacja szkolna. Ekspozycyjny jest również stół z prosekatorium w Białymstoku, na którym dokonano sekcji zwłok zamordowanego”³⁸.

Aktualnie – w 2024 r. trwa „remont starego domu parafialnego w Suchowoli, gdzie po jego zakończeniu będzie mieściła się Izba Pamięci [Dom Pamięci – E.S.] bł. ks. Jerzego Popiełuszki”³⁹. W 2021 r. Mennica Polska wybiła numizmat „Narodowa zbiórka na budowę domu pamięci im. ks. Jerzego Popiełuszki”. Cegiełkę o wartość nominalnej 50 zł była rozprowadzana m.in. przez Poczta Polska. Patronatem swoim dzieło to objęte zostało przez wspomnianą Mennicę Polska i Poczta Polska, jak również: Fundację Dobro im. ks. Jerzego Popiełuszki, KGHM Polska Miedź, Orlen, Fundację Orlen, Totalizator Sportowy, Polish Airlines LOT, TVP.

1.5. Inne miejsca pamięci ks. Jerzego Popiełuszki

W całej Polsce istnieją ulice, skwery i place noszące imię ks. Jerzego Popiełuszki. Imię męczennika noszą szkoły. Szczególnymi miejscami pamięci są Fundacje im. ks. Jerzego Popiełuszki. Nie rozwijamy tego punktu. Wskazujemy natomiast na kolejny ważny kierunek prac na-

---

³⁷ B. Krzezińska, *Muzeum księdza Jerzego Popiełuszki we Włocławku*, <https://m.katolik.pl/muzeum-ksiedza-gerzego-popieluszki-we-wloclawku,24851,794,news.html> [11.03.2024].

³⁸ *Izba Pamięci ks. Jerzego Popiełuszki w Suchowoli*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Izba_Pami%C4%99ci_ks._Jerzego_Popie%C5%82uszki_w_Suchowoli [12.03.2024].

³⁹ M. Tochwin, *Kiedyś była tu Izba Pamięci bł. ks. Jerzego Popiełuszki, teraz powstanie nowe muzeum*, <https://sokolka.naszemiasto.pl/kiedys-byla-tu-izba-pamieci-bl-ks-gerzego-popieluszki-teraz/ar/c1-9449941> [12.03.2024].

ukowo-badawczych dotyczących osoby jednego z największych polskich męczenników, nie tylko XX wieku.

2. Ośrodki kultu

2.1. Określenie oraz istota kultu błogosławionych i świętych

Kult to „zespół wierzeń i obrzędów wyrażających rel.[igijną] cześć dla określonej postaci (obiektu) *sacrum* [...] stanowiący praktyczną stronę religii”⁴⁰.

Wprawdzie w poprzednim punkcie prezentującym miejsca pamięci związane z osobą ks. Jerzego Popiełuszki można by skupić się na wymiarze kultycznym, to jednakże nie jest on kultem stałym. Jedyne grób ks. Jerzego Popiełuszki stanowi ośrodek permanentnego kultu. Pomniki, tablice pamiątkowe, muzea, budowle-szkoły, ulice i place oraz skwery zapewne zostały przed oddaniem do użytku publicznego poświęcone – pobłogosławione. Uroczystość benedykcji tych miejsc i rzeczy skupiła – sądzić należy – licznych uczestników, świeckich i duchownych. W czasie sprawowania jednorazowej czynności religijnej na akt kultu składały się: modlitwy, pieśni, pokropienie rzeczy i ludzi wodą święconą. W miejscach pamięci – powtórzmy – nie jest systematycznie sprawowany kult religijny. Odbywa się on natomiast w kościołach i kaplicach dedykowanych ks. Jerzemu Popiełuszce oraz w parafiach pod wezwaniem tego błogosławionego.

2.2. Kościoły i parafie pod wezwaniem bł. ks. Jerzego Popiełuszki

W Kościele w Polsce szereg parafii i kościołów dedykowanych zostało ks. Jerzemu Popiełuszce⁴¹. Są to: kościół pw. bł. Jerzego Popiełuszki w Łubiance (diecezja toruńska)⁴²; rzymskokatolicka parafia bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Szczecinie⁴³; rzymskokatolicka parafia Błogosławionego Ks. Jerzego Popiełuszki w Rzeszowie⁴⁴; parafia św. Stanisława Kostki

---

⁴⁰ A. Szyjewski, *Kult*, w: *Religia. Encyklopedia PWN*, t. 6, Warszawa 2002, s. 142.

⁴¹ Niniejsza lista kościołów i parafii pod wezwaniem bł. ks. Jerzego Popiełuszki zestawiona została w wyniku kwerendy w Internecie. Kluczem, według którego lista ta została ułożona, była kolejność „wyświetlania” danych miejsc w wyszukiwarce (przeglądarce) internetowej.

⁴² R. Czerwińska, *Razem do Nieba*, „Niedziela Toruńska”, 2023 nr 44, s. 1, <https://www.niedziela.pl/artukul/167802/nd/razem-do-nieba> [12.03.2024].

⁴³ *Rzymskokatolicka Parafia pw. bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://popieluszko.szczecin.pl> [12.03.2024].

⁴⁴ *Parafia Rzymskokatolicka pw. Błogosławionego Ks. Jerzego Popiełuszki w Rzeszowie*, <https://popieluszko.rzeszow.pl> [12.03.2024].

w Warszawie – Sanktuarium diecezjalne błogosławionego księdza Jerzego Popiełuszki⁴⁵; parafia Błogosławionego Jerzego Popiełuszki Prezbitera i Męczennika w Krakowie (Kraków Złocień)⁴⁶; parafia bł. księdza Jerzego Popiełuszki w Kobyłce (Maciołki) (diecezja warszawsko-praska)⁴⁷; parafia rzymskokatolicka bł. Jerzego Popiełuszki w Plewiskach (archidiecezja poznańska)⁴⁸; parafia bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Mysiadle (archidiecezja warszawska)⁴⁹; kaplica pod wezwaniem bł. ks. Jerzego Popiełuszki w parafii św. Jana Pawła II w Lublinie (kaplica znajduje się w świątyni)⁵⁰; parafia Błogosławionego Jerzego Popiełuszki Prezbitera i Męczennika w Juszkowie (archidiecezja gdańska)⁵¹; Sanktuarium Męczeństwa Błogosławionego Ks. Jerzego Popiełuszki (parafia Matki Bożej Fatimskiej prowadzona przez Zgromadzenie Braci Poczieszcycieli z Getsemani, diecezja włocławska) we Włocławku⁵²; parafia bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Nunie (k. Nasielska; diecezja płocka)⁵³; parafia rzymskokatolicka bł. ks. Jerzego Popiełuszki, Prezbitera i Męczennika w Ełganowie (archidiecezja gdańska)⁵⁴.

* * *

Niniejszy tekst nie wyczerpuje tematu, zaledwie go sygnalizuje. Zresztą podtytuł artykułu *Szkic tematu „usprawiedliwia”* przyjęta metodologia. Tekst stanowić może punkt wyjścia do dalszych badań dotyczących miejsc pamięci i ośrodków kultu jednego z największych polskich męczenników XX wieku. Dane pozyskane z Internetu nie są kompletne. Należałoby je

---

⁴⁵ *Sanktuarium diecezjalne Błogosławionego Księdza Jerzego Popiełuszki*, <https://popieluszko.net.pl> [12.03.2024].

⁴⁶ *Parafia pw. bł. Jerzego Popiełuszki, prezbitera i męczennika*, <https://www.parafiazlocien.pl> [12.03.2024].

⁴⁷ *Kobyłka (Maciołki), Parafia bł. Księdza Jerzego Popiełuszki*, <https://diecezja.waw.pl/parafia/kobyłka-parafia-bl-ksiedza-jerzego-popieluszki> [12.03.2024].

⁴⁸ *Parafia pw. bł. Jerzego Popiełuszki w Plewiskach*, <https://popieluszko.archpoznan.pl> [12.03.2024].

⁴⁹ *Parafia pw. bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Mysiadle*, <https://parafiamysiadlo.pl> [12.03.2024].

⁵⁰ *Kaplica pw. bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://jp2.lublin.pl/kaplica> [12.03.2024].

⁵¹ *Parafia pw. Błogosławionego Jerzego Popiełuszki, Prezbitera i Męczennika w Juszkowie*, <https://parafiajuskowo.pl> [12.03.2024].

⁵² *Sanktuarium Męczeństwa Bł. Ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://www.fatimska.wloclawek.pl/sanktuarium-meczenstwa-bl-ks-jerzego-popieluszki.html> [12.03.2024].

⁵³ *Parafia pw. bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Nunie*, <http://parafianuna.pl> [12.03.2024].

⁵⁴ *Parafia rzymskokatolicka pw. Bł. Jerzego Popiełuszki, Prezbitera i Męczennika w Ełganowie*, <https://www.diecezja.gda.pl/parafie/3379> [12.03.2024].

uzupełnić, przeprowadzając tradycyjną kwerendę w zbiorach bibliotecznych, a nie tylko w Internecie.

Warto w tym miejscu wskazać na ważne tematy badawcze, chociażby jak ten: Miejsca pamięci i kult bł. ks. Jerzego Popiełuszki na świecie. Tematem do opracowania jest też Nowenna w intencji Ojczyzny, zgody narodowej i poszanowania życia ludzkiego (16–24 marca 2024 r.) przeprowadzona w 2024 r. w każdej parafii w Polsce.

W związku z ogłoszeniem (w 2023 r.) przez XXXI Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność” roku 2024 „Rokiem Bł. Księdza Jerzego Popiełuszki”, upamiętniającym 40. rocznicą męczeńskiej śmierci Patrona „Solidarności”, należałoby przybliżyć najważniejsze uroczyste wydarzenia.

Działalność w Kościele w Polsce prowadzą promotorzy kultu bł. ks. Jerzego Popiełuszki. „Zależy nam na tym, – czytamy na ich stronie internetowej – aby przy parafiach, o ile to możliwe powstawały również wspólnoty, które modliłyby się w intencji naszej Ojczyzny za wstawiennictwem Kapłana-Męczennika”⁵⁵.

Należałoby nadto podjąć interpretację: modlitw za wstawiennictwem bł. ks. Jerzego Popiełuszki, pieśni, litanii, w tym litanii do prywatnego odmawiania. Konieczna byłaby też analiza ikonograficzna obrazów ukazujących ks. Jerzego Popiełuszkę, a także analiza plastyczna – symboliczna pomników Błogosławionego, wymienionych w tymże szkicu.

MEMORIAL SITES AND RELIGIOUS PLACES OF BL. FR. JERZY POPIEŁUSZKO IN POLAND Sketch of the topic

Keywords: Jerzy Popiełuszko, memorial site, religious place.

Abstract: Fr. Jerzy Popiełuszko was a defender of the human dignity of working people, considered about persistent and uncompromising overcome evil with good and false with truth who was murdered by officers of the Polish security apparatus of the communist system that despised and harassed people. Such a person cannot stay unknown and indifferent for not only Catholics but also for Christians of other Churches and ecclesial communities or those who guide a non-religious worldview in their lives. One must protect his heritage and preserve it for future generation. The article lists basis information about memorial sites and religious places of Fr. Jerzy Popiełuszko and signals the research need for extension of that list with detailed information and another ways of commemoration.

---

⁵⁵ <https://promotorzykultu.pl/wspolnota/> [12.03.2024].

BIBLIOGRAFIA

- Biogramy IPN. Książd Jerzy Popiełuszko*, <https://biogramy.ipn.gov.pl/bio/wszystkie-biogramy/106004,Ksiadz-Jerzy-Popieluszko.html?search=8262769> [11.03.2024].
- Biogramy IPN. U grobu ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://biogramy.ipn.gov.pl/bio/wszystkie-biogramy/ksiazd-gerzy-popieluszk/galeria-zdjec/109331,U-grobu-ks-Jerzego-Popieluszki.html> [11.03.2024].
- Czerwińska R., *Razem do Nieba*, „Niedziela Toruńska”, 2023, nr 44, s. 1, <https://www.niedziela.pl/artukul/167802/nd/razem-do-nieba> [12.03.2024].
- Czym są Miejsca Pamięci Narodowej?*, <https://edu.nid.pl/baza-wiedzy/czym-sa-miej-sca-pamieci-narodowej/> [10.03.2024].
- Figiel S., Janicka-Krzywda U., Krzywda P., Wiśniewski W.W., *Beskid Żywiecki Przewodnik*, Pruszków 2012, s. 432.
- Grób Jerzego Popiełuszki w Warszawie*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Gr%C3%B3b_Jerzego_Popie%C5%82uszki_w_Warszawie [11.03.2024].
- Izba Pamięci ks. Jerzego Popiełuszki w Suchowoli*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Izba_Pami%C4%99ci_ks._Jerzego_Popie%C5%82uszki_w_Suchowoli [12.03.2024].
- Jarosław – pomnik ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://www.miejscapamiecinarodowej.pl/index.php/podkarpackie/1177-jaroslaw-pomnik-ks-gerzego-popieluszki> [11.03.2024].
- Kaplica pw. bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://jp2.lublin.pl/kaplica> [12.03.2024].
- Kobyłka (Maciołki), Parafia bł. Księdza Jerzego Popiełuszki*, <https://diecezja.waw.pl/parafia/kobylka-parafia-bl-ksiedza-gerzego-popieluszki> [12.03.2024].
- Kościół pw. św. Brygidy w Gdańsku*, <https://pomorskie.travel/punkty-poi/kosciol-pw-sw-brygidy-w-gdansk/> [11.03.2024].
- Krzemińska B., *Muzeum księdza Jerzego Popiełuszki we Włocławku*, <https://m.katolik.pl/muzeum-ksiedza-gerzego-popieluszki-we-wloclawku,24851,794,news.html> [11.03.2024].
- Mamy pomnik bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Mielcu*, <https://korso.pl/wiadomosci/mamy-pomnik-bl-ks-gerzego-popieluszki-w-mielcu/TWNRdxGGOlddVCvWEZFy> [11.03.2023].
- Muzeum Sługi Bożego ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/konkursy-i-nagrody/nagroda-kustosz-pamieci/2010/24267,Muzeum-Slugi-Bozego-ks-Jerzego-Popieluszki.html> [12.03.2024].
- O Narodowym Instytucie Dziedzictwa*, <https://nid.pl/o-nas/> [12.03.2024].
- Odśloniecie pomnika Ks. J. Popiełuszki*, <https://www.piaستow.pl/galeria/odsloniecie-pomnika-ks-j-popieluszki>, [11.03.2024].
- Parafia pw. bł. Jerzego Popiełuszki w Plewiskach*, <https://popieluszko.archpoznan.pl> [12.03.2024].
- Parafia pw. bł. Jerzego Popiełuszki, prezbitera i męczennika*, <https://www.parafiazlocien.pl> [12.03.2024].

Parafia pw. bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Mysiadle, <https://parafiamysiadlo.pl> [12.03.2024].

Parafia pw. bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Nunie, <http://parafianuna.pl> [12.03.2024].

Parafia pw. Błogosławionego Jerzego Popiełuszki, Prezbitera i Męczennika w Juskowie, <https://parafiajuskowo.pl> [12.03.2024].

Parafia Rzymskokatolicka pw. Bł. Jerzego Popiełuszki, Prezbitera i Męczennika w Ełganowie, <https://www.diecezja.gda.pl/parafie/3379> [12.03.2024].

Parafia Rzymskokatolicka pw. Błogosławionego Ks. Jerzego Popiełuszki w Rzeszowie, <https://popieluszko.rzeszow.pl> [12.03.2024].

Podlaskie: pomnik ks. Popiełuszki w jego rodzinnej parafii, https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artukul/podlaskie;pomnik;ks;popieluszki;w;jego;rodzinnej;parafii,197,0,690117.html [11.03.2024].

Pomnik bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Toruniu, https://pl.wikipedia.org/wiki/Pomnik_b%C5%82._ks._Jerzego_Popie%C5%82uszki_w_Toruniu [11.03.2024].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki (Kraków), <https://wikimapia.org/14008315/pl/Pomnik-ks-Jerzego-Popie%C5%82uszki> [11.03.2024].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki na Żoliborzu, <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/22250,warszawa-pomnik-ks--jerzego-popieluszki-.html> [11.03.2024].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki na Żoliborzu, <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/32124,warszawa-pomnik-ks--jerzego-popieluszki-na-zoliborzu.html> [11.03.2024].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki odsłonięto w Karpaczu, <https://www.legnica.fm/wiadomosci/wiadomosci-diecezja/44534-pomnik-ks-jerzego-popieluszki-odslonieto-w-karpaczu-foto> [11.03.2024].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki oraz ofiar stanu wojennego, https://z-ne.pl/s,doc,22147,1,1506,pomnik_ks._jerzego_popieluszki.html [11.03.2023].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki stanął w jego rodzinnej parafii, <https://www.wprost.pl/kraj/212933/pomnik-ks-jerzego-popieluszki-stanal-w-jego-rodzinnej-parafii.html>, [11.03.2024].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki w Kielcach, <https://ompio.pl/2020/10/pomnik-ks-jerzego-popieluszki/> [11.03.2024].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki w Mogile, http://www.mogila.cystersi.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=173:pomnik-ks-jerzego-popieuszki-w-mogile&catid=122:dziedziniec-klasztorny&Itemid=213 [11.03.2024].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki w Toruniu, https://www.nocowanie.pl/pomnik_ks__jerzego_popieluszki_w_toruniu,223393.html [11.03.2024].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki, https://fotopolska.eu/Pomnik_ks._Jerzego_Popieluszki_Brzeg [11.03.2024].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszki, <https://odtur.pl/atracje/bytom-pomnik-ks-jerzego-popieluszki-46274.html> [11.03.2024].

Pomnik ks. Jerzego Popiełuszko (BIAŁYSTOK), <http://www.ciekawepodlasie.pl/opis/508,Pomnik+ks.+Jerzego+Popie%C5%82uszko.htm> [11.03.2024].

- Pomnik księdza Jerzego Popiełuszki w Strzelcach Opolskich*, <https://odtur.pl/atracje/strzelce-opolskie-pomnik-ksiedza-jerzego-popieluszki-w-strzelcach-opolskich-48955.html> [11.03.2024].
- Pomnik księdza Popiełuszki w parku Jordana*, <https://krakow.naszemiasto.pl/pomnik-ksiedza-popieluszki-w-parku-jordana/ar/c1-5241623> [11.03.2024].
- Pomnik Popiełuszki, Górsk*, <https://toruntour.pl/5204/pomnik-popieluszki-gorsk-torun> [11.03.2024].
- Pomnik upamiętniający ks. Jerzego Popiełuszkę*, <https://polska-org.pl/784915.foto.html?idEntity=540164> [11.03.2024].
- Pomnik upamiętniający śmierć ks. Jerzego Popiełuszki i upamiętniający wizytę Jana Pawła II w Polsce w 1991 roku*, <https://pomniki.wloclawek.pl/2017/09/05/pomnik-upamietniajacy-smierc-ks-jerzego-popieluszki-i-upamietniajacy-wizyte-jana-pawla-ii-w-polsce-w-1991-roku/> [11.03.2024].
- Pomniki Koszalina. Ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://sites.google.com/site/pomnikikoszalina/pomniki/ks-jerzego-popie%C5%82uszki> [11.03.2024].
- Promotorzy kultu Bł. Ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://promotorzykultu.pl> [12.03.2024].
- Rzymskokatolicka Parafia pw. bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://popieluszko.szczecin.pl> [12.03.2024].
- Sanktuarium diecezjalne Błogosławionego Księdza Jerzego Popiełuszki*, <https://popieluszko.net.pl> [12.03.2024].
- Sanktuarium Męczeństwa Bł. Ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://www.fatimska.wloclawek.pl/sanktuarium-meczenstwa-bl-ks-jerzego-popieluszki.html> [12.03.2024].
- Skrzydłewska B., *Muzeum diecezjalne*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, Lublin 2009, kol. 544.
- Stankiewicz M., *W Solcu Kujawskim stanął pomnik ks. Jerzego Popiełuszki. W środę 28 września [2022 r.] uroczycie go poświęcono*, <https://pomorska.pl/w-solcu-kujawskim-stanal-pomnik-ks-jerzego-popieluszki-w-srode-28-wrzesnia-uroczyscie-go-poswiecono-zdjecia/ar/c1-16917821> [11.03.2024].
- Szyjewski A., *Kult*, w: *Religia. Encyklopedia PWN*, t. 6, Warszawa 2002, s. 142.
- Tochwin M., *Kiedyś była tu Izba Pamięci bł. ks. Jerzego Popiełuszki, teraz powstanie nowe muzeum*, <https://sokolka.naszemiasto.pl/kiedys-byla-tu-izba-pamieci-bl-ks-jerzego-popieluszki-teraz/ar/c1-9449941> [12.03.2024].
- Toruń – pomnik ks. Jerzego Popiełuszki*, https://www.europeana.eu/pl/item/2023815/LinkedHeritage_Update_ProvidedCHO_Pictures_bank_eu_ICIMSS_50050 [11.03.2024].
- W Bytomiu stanął pomnik ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://dzieje.pl/aktualnosci/w-bytomiu-stanal-pomnik-ks-jerzego-popieluszki> [11.03.2024].
- W Częstochowie odsłonięto pomnik ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://samorząd.pap.pl/kategoria/archiwum/w-czestochowie-odslonieto-pomnik-ks-jerzego-popieluszki> [11.03.2024].
- W Przemysłu powstaje pomnik bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, <https://www.solidarnosc.org.pl/w-przemyslu-powstaje-pomnik-bl-ks-jerzego-popieluszki/> [11.03.2023].